

Característiques i tendències dels estudis universitaris a les Illes Balears, 2016-17

Lluís Ballester

Andrés Nadal

Emilio Menéndez

RESUM

Aquest treball pretén fer una presentació resumida, basada en dades fiables, de la situació de la universitat a les Illes Balears. Es descriuen les característiques i tendències principals sobre la Universitat de les Illes Balears. En cada un dels capítols, es fa una anàlisi de dades, incloent-hi una interpretació que pot servir de conclusió provisional. Els capítols principals tracten, enguany, sobre l'alumnat, el professorat, el PAS i l'evolució pressupostària. Per descomptat, es dedica també una secció, elaborada pel professor Andrés Nadal, a les altres universitats presents a les Illes Balears.

RESUMEN

Este trabajo pretende hacer una presentación resumida, basada en datos fiables, de la situación de la universidad en las Islas Baleares. Se describen las principales características y tendencias, en cuanto a la Universidad de las Islas Baleares. En cada uno de los capítulos, se hace un análisis de datos, incluyendo una interpretación que puede servir de conclusión provisional. Los capítulos principales tratan este año sobre el alumnado, el profesorado, el PAS y la evolución presupuestaria. Por supuesto, se dedica también una sección, elaborada por el profesor Andrés Nadal, sobre las otras universidades presentes en las Islas Baleares.

I. INTRODUCCIÓ

Les dades i l'anàlisi presentades a l'article permeten resseguir alguns dels fets més destacats del darrer curs (2016-2017) i copsar les grans xifres que expliquen les magnituds fonamentals de l'activitat universitària. En part, gràcies a les millores pressupostàries i la gestió compartida per part de tot el personal, la UIB ha continuat desplegant una docència internacionalitzada i de qualitat i una activitat de recerca excel·lent que afavoreix la captació de talent i de recursos i la transferència de coneixements al teixit productiu i a la societat.

En l'àmbit de la docència, aquest curs la UIB ha millorat la capacitat d'atracció d'estudiants de grau i postgrau. La qualitat dels estudis i la recerca de la UIB han rebut el reconeixement dels rànquings internacionals més rellevants.

2. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ENTRE 2008-09 I 2016-17

En l'any acadèmic 2016-17 la Universitat de les Illes Balears té 18.100 estudiants matriculats: 13.560 en estudis oficials (set dels quals en llicenciatures i diplomatures) i 4.540 en altres estudis (titulacions pròpies de postgrau, convenis de mobilitat, UOM, idiomes...). I 1.093 alumnes fan estudis de grau en centres propis. En els darrers anys s'observa una estabilització del nombre d'alumnes, tot i l'important increment (7,4 %) que s'ha produït des de 2008-09.

Del total d'alumnat considerat, 2.018 (15,03 %) fan estudis de postgrau i doctorat, amb matrícula oberta i, per tant, dades variables al llarg de l'any acadèmic. Del total, 1.315 estudiants fan algun dels

màsters oficials i 703 s'han inscrit en algun programa de doctorat. Pel que fa als resultats, l'any 2016 s'han llegit 123 tesis doctorals i 711 treballs de final de màster.

Altres 315 alumnes (2,35 %) fan estudis de grau en centres adscrits a la UIB, que en 2016-17 són l'Escola Universitària de Turisme Felipe Moreno i l'Escola Universitària de Turisme del Consell Insular d'Eivissa, a més de 91 alumnes que cursen algunes assignatures de grau a l'Escola Universitària Alberta Giménez, completant el procés de desadscripció al llarg del curs 2016-17.

QUADRE I. EVOLUCIÓ DE LA TOTALITAT DE L'ALUMNAT MATRICULAT A LA UIB

Curs acadèmic	2008-09	2012-13	2016-17
Nombre d'alumnes	12.623	13.577	13.560
% (2008-09 base 100)	100,00 %	107,56 %	107,4 %
% variacions 2013-2017	-	-	99,9 %

Font: Indicadors pressupost UIB. Dades a 19 de juny de 2017

Elaboració pròpia.

Alumnes matriculats a les seus d'Eivissa i Formentera i de Menorca. El nombre d'alumnes matriculats als estudis oficials de grau i postgrau a les seus universitàries de Menorca i d'Eivissa i Formentera és de 599, un 8,69 % menys que el curs acadèmic anterior (una baixada raonable, perquè es deixa d'impartir el grau d'Educació Infantil en ambdues seus). A la seu de Menorca tenim 250 alumnes matriculats als estudis de grau, i 349 als estudis de grau a la seu d'Eivissa i Formentera. A Eivissa, a més, es compta amb l'adscripció de l'Escola Universitària de Turisme del Consell Insular d'Eivissa, amb 164 matriculats. Pel que fa a postgraus, s'imparteix el Màster en Formació del Professorat, que a la seu de Menorca té 26 alumnes, i a la seu d'Eivissa i Formentera, 36 alumnes. En total són 62 estudiants.

La taxa bruta d'universitaris, calculada com a universitaris matriculats a la UIB per cada 100 joves entre 18 i 24 anys, ha augmentat considerablement en els anys valorats, com es pot comprovar al quadre 2, passant d'un 13,10 % a un 16,35 % en els darrers 10 anys. Com és evident, no es consideren tots els joves universitaris matriculats en universitats a distància o que han sortit de les Illes Balears per seguir les seves carreres.

Si l'evolució de la taxa bruta ens permet fer un comentari positiu, la taxa neta obliga a una anàlisi diferent. La taxa neta d'escolarització en educació universitària per al grup d'edat 18-24 anys és una correcció de la taxa anterior, es calcula com a nombre d'estudiants de 18-24 anys en ensenyaments de grau i postgrau, en relació amb la població de 18-24 anys; és a dir, només es considera l'alumnat de 18 a 24 anys. Segons les dades del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (MECD, 2016), la taxa per a l'any acadèmic 2014-15 a les Illes Balears era d'11,7 %, la més baixa de totes les comunitats de l'Estat. La taxa neta per al conjunt de l'Estat, el mateix any acadèmic, era un 31,1 %. Comunitats com Madrid (46,8 %) o Castella i Lleó (37,8 %) lideraven aquest rànquing, mentre que entre les comunitats amb menys universitaris hi havia, a més de la nostra comunitat, Castella-

la Manxa (12,8 %) i la Rioja (16,2 %). És a dir, encara hi ha un important creixement potencial d'alumnat universitari per arribar als mínims raonables per a una comunitat suposadament rica. Moltes vegades, s'ha parlat de les característiques del mercat de treball de les Illes Balears, però segurament hi ha altres factors que caldria estudiar a fons. Les baixes taxes netes s'han mantingut al llarg de tot el període i també hem estat en el nivell més baix des de 2003-04 a 2014-15 (darrer any amb dades oficials), sense excepció.

QUADRE 2. EVOLUCIÓ DE LA TAXA D'UNIVERSITARIS MATRICULATS A LA UIB

Curs acadèmic	2008-09	2012-13	2016-17
Nombre d'alumnes	12.623	13.577	13.560
Joves entre 18 i 24 anys	96.372	81.179	78.571
% universitaris per cada 100 joves	13,10	16,72	16,35

Font: Indicadors pressupost UIB i IBESTAT. Dades a 19 de juny de 2017

Elaboració pròpia.

Les dades de resultats han millorat des de 2008-09. Al final del curs 2015-16 s'havien titulat a la UIB 2.618 alumnes (234 més que el curs anterior), 1.631 en graus en centres propis i 147 en centres adscrits, 698 en programes de màster i 142 en programes de doctorat. Dels 1.778 titulats de grau (centres propis més adscrits), 1.142 són de la branca de Ciències Socials i Jurídiques, 273 de Ciències de la Salut, 136 d'Arts i Humanitats, 132 de Ciències i 95 d'Enginyeria i Arquitectura. Dels 698 titulats de màster, 435 són de la branca de Ciències Socials i Jurídiques, 116 de Ciències de la Salut, 103 de Ciències, 35 d'Arts i Humanitats, i la resta d'Enginyeria i Arquitectura.

QUADRE 3. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT DE NOU INGRÉS A LA UIB

2008-09			2012-13			2016-17		
Dona	Home	Total	Dona	Home	Total	Dona	Home	Total
2.250	1.469	3.719	2.109	1.560	3.669	2.250	1.635	3.885
60,50	39,50	100,00	57,48	42,52	100,00	57,92	42,08	100,00
2008-09			2012-13			2016-17		
Taxa de masculinitat			Taxa de masculinitat			Taxa de masculinitat		
	65,29			73,97			72,67	

Font: Vicerectoria d'Alumnes, Titulats i Ocupabilitat. Dades a 19 de juny de 2017

Elaboració pròpia.

Dels 3.885 alumnes que inicien estudis en titulacions oficials en centres propis de la UIB, la majoria (2.931 alumnes, el 75,44 %) comencen estudis de grau. La resta (954 alumnes, el 24,56 %) fan un postgrau oficial. Com es pot veure al quadre 3, s'observa un increment de la matriculació en relació amb el darrer període considerat. Moderant també la reducció de la taxa de masculinitat,

actualment establitzada en 72,67 homes per cada 100 dones. Actualment les alumnes representen un 57,92 % de tot l'alumnat de nou ingrés, mentre que en el curs 2008-09 havia superat el 60 %.

Si es considera tot l'alumnat de nou ingrés a tots els centres, els 3.029 estudiants que s'han matriculat el curs 2016-17 per primera vegada als estudis universitaris de grau, 2.931 són de centres propis de la UIB, i 98, de centres adscrits (campus de Palma i seus universitàries de Menorca i d'Eivissa i Formentera). S'incrementa en 110 el nombre d'alumnes matriculats de nou ingrés a estudis de grau de centres propis de la UIB: 120 a Palma i 6 a la seu d'Eivissa i Formentera; per contra, davalla en 16 estudiants la matrícula d'aquests alumnes a la seu de Menorca.

Pel que fa al nou ingrés en centres adscrits, puja en 16 alumnes l'Escola Universitària Felipe Moreno i baixa en 30 alumnes de nou ingrés l'Escola Universitària de Turisme del Consell Insular d'Eivissa.

Els estudis en què s'incrementa el nombre de matrícules de nou ingrés són: Grau de Matemàtiques (21), Grau d'Enginyeria Informàtica (19), Grau de Filosofia (16) i Grau de Dret (14). I els estudis en què baixa són: Grau de Relacions Laborals (-23), Grau d'Administració d'Empreses (-17), Grau d'Economia (-17), Grau d'Enginyeria Telemàtica (-11) o Grau d'Història (-11), entre d'altres. La UIB va oferir el 2016-17 el Grau de Medicina, amb 61 estudiants.

La taxa d'adequació, definida com la relació percentual entre la matrícula de nou ingrés en primera i segona opció i la matrícula de nou ingrés, se situa a la UIB en el 94,68 %. Això vol dir que s'observa una elevada taxa d'adequació, millorant el procés d'adequació observat el 2008-09.

Dels alumnes que han fet les proves d'accés a les Illes Balears i es matriculen en una altra universitat (1.449), el 58,04 % (841 estudiants) van a estudis de grau no oferts a la UIB: Ciències de l'Activitat Física i l'Esport (65), Periodisme (40), Comunicació Audiovisual (34), Publicitat i Relacions Públiques (32), Farmàcia (31) o Belles Arts (30), entre d'altres. Dels 608 (41,96 %) alumnes amb PAU realitzada a les Illes Balears que estudien a fora estudis que sí que ofereix la UIB, la majoria fan estudis amb una alta taxa d'ocupació a la UIB, com és el cas dels graus d'Administració i Direcció d'Empresa (68), Psicologia (68), Dret (62), Medicina (47) o Infermeria (37).

Per altra banda, puja a 153 el nombre d'alumnes que han fet les PAU en altres universitats i venen a estudiar a la UIB, sobretot els graus de Medicina (35), Fisioteràpia (20), Administració d'Empresa (13), Infermeria (12) o Dret (9). I la seva procedència és diversa, tot i que destaca la UNED, la Universitat d'Alacant, la Universitat Politècnica de Catalunya i la Universitat de València.

3. ANÀLISI DELS RESULTATS OBTINGUTS EN LA PRIMERA EDICIÓ DE L'ESTUDI DE LA INSERCIÓ LABORAL DELS GRADUATS UNIVERSITARIS DE LA UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Amb motiu de la celebració de la primera edició de l'estudi d'inserció laboral dels graduats universitaris de la Universitat de les Illes Balears ens hem proposat dur a terme la següent síntesi amb referència a les dades obtingudes, amb l'objectiu d'analitzar quines són les característiques

principals en la transició a la feina dels diferents grups de graduats universitaris de la UIB. Abans de continuar, volem recalcar que la font, autoria i recopilació de dades ha estat possible gràcies a la col·laboració de la Fundació Universitat Empresa de les Illes Balears i de la mateixa Universitat de les Illes Balears com a institució participant en l'estudi, així com l'ajuda del Vicerectorat d'aquesta mateixa universitat.

Les dades recopilades corresponen a un qüestionari d'un total de 21 preguntes de resposta tancada múltiple que conforma una mostra pertanyent a les promocions de titulats dels cursos 2012-13 i 2013-14 (per a alguns graus específics). La mostra es compon d'un subtotal de 592 graduats seleccionats (60 %) d'una població total de 989 graduats. Les quotes de les mostres han seguit la lògica esperada de les taxes d'adscripció, sent la mostra més significativa i representativa en carreres universitàries de més demanda o aflluència. També la distribució de la mostra per sexe és significativa. Podem afirmar que les dones conformen, en la majoria, l'espectre principal d'enquestats, sumant un total de 64,19 % davant un 35,81 % d'homes enquestats.

Entrant en matèria, s'observa com prop del 40 % dels enquestats es trobava en actiu durant i prèviament al període universitari, principalment en feines a temps parcial (12,93 %). No obstant això, és comprovable com les feines, en les quals els enquestats treballaven, presenten alts graus de relació amb els itineraris formatius que els graduats varen decidir cursar. Les dades revelen una taxa de simultaneïtat alta en el cas dels graus d'Enginyeria i Edificació (32,47 %) vinculades a sectors com la construcció, telecomunicacions o informàtica. Igualment, Turisme (per escoles adscrites) amb una taxa de simultaneïtat del 47,37 % en el cas dels treballadors a temps complet i del 15,79 % en el cas dels treballadors a temps parcial. També existeix una elevada taxa d'activitat laboral de caràcter no associada en ensenyaments vinculats a l'Educació (19,44 %), Infermeria (25,40 %) i Fisioteràpia (12,50 %).

Podem veure com el percentatge mitjà d'ocupació se situa en un 80,91 % (a tres anys vista), mentre que la taxa d'atur és de 9,80 % i la d'inactivitat, de 9,29 %. En termes d'ocupabilitat, els percentatges d'activitat laboral més destacables es concentren en el bloc de Ciències Socials i Ciències de la Salut, especialment en els graus de Turisme, Economia (100 % dels enquestats ocupats), Treball Social (100 %), Administració d'Empreses (92,31 %), Infermeria (90,63 %), Fisioteràpia (93,75 %) i Edificació (97,62 %). Per contra, les titulacions que tenen més taxa d'atur i inactivitat pertanyen a estudis de Lletres (22,41 %) i Educació (15,26 %), no sent taxes especialment altes, sobretot si tenim en compte l'alt volum de demanda, l'orientació i el caràcter d'ocupació pública que reben aquests graus, així com la tendència a seguir cursant estudis de postgrau una vegada acabada la titulació universitària (sobretot en especialitats de Lletres, Humanitats i Ciències). En relació amb aquest tema, la taxa d'inactivitat augmenta en estudis per als quals es necessària o recomanable una major especialització. Un 22,30 % assegura que va cursar formació específica o de postgrau (Química, 60 % i Biologia, 22,22 %), o estudis d'habilitació, principalment en enginyeries o en el Grau de Dret (25,49 %). Del total dels enquestats, al voltant del 51,18 % va dir haver cursat aquesta categoria d'estudis (títols propis, màsters, doctorats, etc.). La mitjana general de satisfacció dels graduats en termes de vocació és realment significativa arribant a un percentatge elevat en el grau d'afinitat i satisfacció (78,42 %) amb referència a la formació cursada.

El 70,20 % dels enquestats ha respost que la feina actual no és la primera en la seva carrera professional. A partir d'això, podem afirmar que els alumnes graduats presenten un elevat percentatge d'inserció laboral tant previ a la finalització dels seus estudis (29,08 %) com després de ser graduats; encara que les ràtios s'incrementen segons augmenta el període temporal de recerca de feina i així com se supera l'any de graduat (21,72 % després de superar l'any de graduat). També, la tendència a la inestabilitat laboral és patent després d'aconseguir l'any d'inserció; moltes de les feines que tenien els enquestats en un primer moment no resulten ser les mateixes que actualment. El 15,47 % dels enquestats diu haver obtingut i conservar la feina des de fa més de tres anys previs al qüestionari, principalment professionals amb formació turística, tècnica i d'intervenció social. L'enquesta pren com a referència el curs 2012-13, amb la qual cosa hem de tenir molt presents els residus que encara queden de la crisi econòmica; factor que explica com el percentatge de creació de feina passa d'un 15,47 % en un període de tres anys previ a l'enquesta, a un 24,28 % en el moment en què es va fer. Aquest increment s'ha vist afavorit per la lleu recuperació d'alguns sectors i s'ha vist exponencialment plasmat en graus de Ciències (36 % respecte al 8 % del període 2013-14) i en àrees com Psicologia (del 0 % al 66,67 %), Educació (del 8,38 % al 26,26 %) o els graus vinculats a la Facultat de Filosofia i Lletres (increment del 29,82 %). Independentment d'això, podem veure com la taxa d'accés a l'ocupació s'igualava per a les promocions amb el pas de temps.

En termes de qualitat, duració i tipus de contracte de feina, els graduats han assenyalat una distribució lògica entre feina temporal (48,28 %) i fixa (34,91 %), sense rebutjar altres opcions com poden ser l'emprenedoria, la feina en qualitat d'autònom (12,72 %) o la percepció de beques (3,45 %). Del gruix temporal, un 55,40 % admet que el seu contracte té una duració d'entre 6 i 12 mesos, enfront d'un 22,54 % que assegura que la duració és menor a 6 mesos i un 22,07 % que afirma que és superior a l'any de contracte. Aquesta temporalitat es pot veure referida en estudis d'Educació (60,64 % de contractes d'entre 6 i 12 mesos), Filosofia i Lletres (63,16 % de contractes d'entre 6 i 12 mesos) o els referits a Turisme (66,67 %) i Dret (66,67 %). Dins el total de graduats no ocupats, es pot veure un equilibri entre els que es troben aturats (51,33 %) i els que estan inactius (48,67 %). D'entre aquests darrers, el 56,36 % respon continuar estudiant actualment; però més significatiu és comprovar com els temps de recerca de feina per a la cohort s'incrementen com més s'acosta la data (menys de 6 mesos de recerca de feina) de realització de l'enquesta (24,14 % < 53,45 %); en primer lloc, per la lenta incorporació al mercat laboral durant el període analitzat i, en segon lloc, per la incorporació massiva, durant el transcurs del període, de graduats que varen continuar formant-se (inactius) després d'haver obtingut la titulació universitària.

Sobre les vies d'accés a la feina, un 37,66 % va trobar la seva primera feina mitjançant contactes personals; la tendència principal o la via d'accés al mercat laboral en aquest país. Amb percentatges inferiors, encara que en la mateixa línia, se situen les vies d'accés mitjançant autocandidatures (13,33 %), contractes de pràctiques (11,71 %), recerca i enviament de sol·licituds mitjançant Internet (11,35 %) i borses de feina institucionals (10,63 %). Per altra banda, encara que en menor rang, es troba la inserció mitjançant oposicions (2,52 %), mitjançant ofertes del servei d'ocupació (1,08 %) o beques (0,90 %). La tipologia del teixit empresarial és un altre aspecte per destacar. Veiem que la distribució és gairebé de dos terços per al sector privat (62,53 %), encara que amb una no gens menyspreable estructura d'ocupació pública (37,47 %).

De les persones que es trobaven fent feina a temps parcial, un 84,6 % es va declarar mileurista, encara que la mitjana d'ingressos mensuals es va situar en 981,20 euros. En el cas dels ocupats a temps complet, predominen en percentatge els sous que superen els 1.200 euros de mitjana (48 %), seguits dels salaris que superen els 2.000 euros (25 %), situant-se la mitjana d'ingressos en 1.676 euros. La mitjana anual se situa entre 12.000 i 24.000 euros per a la jornada laboral a temps complet, mentre que en el cas dels graduats a temps parcial està entre 9.000 i 12.000 euros. En relació amb la feina actual, també es pot veure reflectit un grau de satisfacció alt, arribant a una mitjana de 5,70 sobre 7, mantenint-se de la mateixa manera en termes de retribució o promoció dins del lloc de feina. Un percentatge alt d'alumnat (72,52 %) va respondre que repetiria la formació universitària a la UIB, alhora que un 79,87 % dels graduats va admetre que tenir titulació universitària va resultar ser un requisit indispensable per a l'accés i desenvolupament del seu lloc de feina.

4. DOTACIÓ DE PROFESSORAT I PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS (PAS)

La reorganització dels estudis, desenvolupada al llarg dels darrers anys, així com la diversificació de grups (desdoblament a les assignatures amb més alumnes), ha significat un increment de la càrrega docent (vegeu el quadre 4), que ha passat d'un total de 15.077 crèdits, el 2008-09, a 15.684 el 2016-17; és a dir, ha augmentat un 4,03 % la càrrega real. Si la comparació es fa entre 2012-13 i 2016-17, la càrrega real s'ha estabilitzat. És a dir, l'increment de la càrrega docent es va produir en el període d'inici de la reforma dels estudis universitaris, per la creació de l'Espai Europeu d'Educació Superior, instaurat plenament el curs 2011-12.

QUADRE 4. CÀRREGA DOCENT EN CRÈDITS DEL PROFESSORAT DE LA UIB

Curs acadèmic	2008-09	2012-13	2016-17
Càrrega docent en crèdit	15.077	15.734	15.684
% variacions 2009-2013 i 2009-2017	104,36 %	104,03 %	78,571
% variacions 2013-2017	-	-	99,68 %

Font: Indicadors pressupost UIB.
Elaboració pròpia.

Les dedicacions del professorat són molt diferents, per aquest motiu es calcula un indicador denominat «professorat equivalent a temps complet» (vegeu el quadre 5). Tal com s'explica a la memòria del pressupost de la UIB (UIB, 2017), el professorat a temps complet es calcula comptant com 1 cadascun dels professors amb dedicació completa. La dedicació dels professors associats s'ha calculat de la forma següent: 6 hores: 75 % d'una dedicació a temps complet, 4 hores: 50 %, 3 hores: 37,5 % i la resta en la mateixa proporció d'acord amb el nombre d'hores del contracte. La metodologia aplicada és la mateixa que utilitzen les universitats del Grup 9 (comunitats autònomes amb una sola universitat).

Les dades d'aquest indicador mostren que la dotació actual de professorat és equivalent a 970 professors a temps complet. L'increment de la dotació, ajustada a les dedicacions, és un 9,48 % en

relació amb la dotació de 2008-09 i un 8,62 % en relació amb el curs 2012-13. És a dir, l'increment de dotacions es concentra en els darrers anys.

QUADRE 5. PROFESSORAT A TEMPS COMPLET

Curs acadèmic	2008-09	2012-13	2016-17
Professorat equivalent a temps complet	886	893	970
% variacions 2009-2013 i 2009-2017	-	100,79 %	109,48 %
% variacions 2013-2017	-	-	108,62 %

Font: Indicadors pressupost UIB.
Elaboració pròpia.

Per acabar la interpretació de les dotacions i les possibilitats reals per desenvolupar la feina acadèmica amb qualitat, s'ha calculat l'indicador que relaciona les dotacions de professorat (professorat equivalent a temps complet) amb el nombre d'alumnes (vegeu el quadre 6). Aquesta ràtio mostra una sorprenent coincidència entre 2008-09 i 2016-17, amb 13,91 alumnes per professor equivalent a temps complet el primer any i 13,98 alumnes per professor el 2016-17. És a dir, es confirma la hipòtesi d'estancament en les dotacions en el conjunt del període, malgrat l'increment de dotació de professorat d'aquests darrers anys, ja que l'increment de l'alumnat ha sigut molt considerable a diversos nivells, però especialment en el nivell dels postgraus al llarg dels darrers anys.

QUADRE 6. RÀTIO ALUMNAT/PROFESSORAT

Curs acadèmic	2008-09	2012-13	2016-17
Ràtio alumnes per professor/a	13,91	15,20	13,98
% variacions 2009-2013 i 2009-2015	109,27 %	100,50 %	109,48 %
% variacions 2013-2015	-	-	91,97 %

Font: Indicadors pressupost UIB.
Elaboració pròpia.

Un dels components fonamentals per mantenir els processos desenvolupats a la UIB és el personal d'administració i serveis (PAS) (vegeu el quadre 7 i 8). Aquest personal, amb una elevada heterogeneïtat, inclou des dels màxims responsables de l'organització fins al personal d'administració de tots els nivells. També hi ha una gran heterogeneïtat de situacions contractuals, des de funcionaris de carrera, funcionaris interins, personal contractat de diversos tipus, laborals fixos de conveni, fins a laborals contractats.

Pel que fa al PAS, es pot parlar d'una recuperació en el darrer període. Si s'havia produït una reducció de la dotació entre 2008-09 i 2012-13, amb una pèrdua de 16 contractes, en el darrer període, de 2013-14 a 2016-17, s'observa un increment de 25 contractes.

QUADRE 7. PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS

Curs acadèmic	2008-09	2012-13	2016-17
Total de PAS (I)	543	527	552
% variacions 2009-2013 i 2009-2017	-	97,05 %	101,66 %
% variacions 2013-2017	-	-	104,74 %

NOTA 1: Té en compte la totalitat del PAS, és a dir: funcionaris de carrera, funcionaris interins, funcionaris contractats, laborals fixos de conveni, laborals interins de conveni i laborals contractats.

Font: Indicadors pressupost UIB.

Elaboració pròpia.

Les ràtios ofereixen una interpretació més acurada de les dades. La ràtio que relaciona el professorat equivalent a temps complet amb el PAS observa un increment entre 2008-09 (1,63 professors per cada PAS) i 2016-17 (1,76 professors per cada PAS). La qualitat de la feina realitzada es manté no només amb la quantitat de personal, sinó també gràcies a una important política de formació i l'estabilitat de les dotacions del PAS, amb personal de llarga trajectòria en tots els llocs de feina claus.

QUADRE 8. RÀTIO PROFESSORAT/PAS

Curs acadèmic	2008-09	2012-13	2016-17
Ràtio professors/PAS	1,63	1,69	1,76
% variacions 2009-2013 i 2009-2017	-	103,68 %	107,98 %
% variacions 2013-2017	-	-	104,14 %

Font: Indicadors pressupost UIB.

Elaboració pròpia.

5. QUALITAT UNIVERSITÀRIA

Cada any, en aquests breus articles sobre el sistema universitari de les Balears, hem prestat atenció als rànquings d'universitats per part de grups i organismes, sovint privats, comparant diversos indicadors de la seva qualitat, agregant les dades d'un conjunt limitat de dades de naturalesa diversa, relatius a cada institució, seleccionats pels seus autors, sempre per raons de mesurabilitat. No obstant això, hem d'introduir una reflexió que és pertinent.

L'interès pels rànquings, juntament amb la burocratització d'alguns processos d'anàlisi de la qualitat, han reduït la rellevància dels processos d'avaluació institucional promoguts pels sistemes universitaris, per assegurar la qualitat institucional global i potenciar la planificació de la seva millora.

El diagnòstic parcial que ofereixen els rànquings és poc útil per planificar la millora institucional global, tot i que sí que tenen una utilitat genèrica de tipus comparatiu. El problema més gran és la utilització incorrecta, ja que hi ha un risc alt que el desig obsessiu de millorar la posició en els rànquings

prioritzi la preocupació i l'intent de millora als indicadors que s'inclouen en aquests rànquings, desatenent la millora de la resta d'aspectes rellevants, per descomptat molt nombrosos i sovint no mesurables, que condicionen i defineixen la globalitat de la qualitat institucional universitària.

Els darrers anys hem prestat atenció a l'U-Ranking de la Fundació BBVA i l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE), pel seu enfocament integral i la qualitat de l'anàlisi que es du a terme. L'U-Ranking és un projecte impulsat per la Fundació BBVA i l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques que aporta informació comparada sobre el sistema universitari espanyol i ordena 61 universitats espanyoles (48 de públiques i 13 de privades) tant pel volum de resultats com per la productivitat, i ofereix les dades en forma de rànquings. El projecte té en compte les tres missions de la universitat —docència, recerca i innovació i desenvolupament tecnològic— i ofereix rànquings de cadascuna. La Universitat de les Illes Balears se situa entre les universitats capdavanteres d'Espanya, segons l'edició de 2016.

Concretament, la UIB ocupa la quarta posició de l'U-Ranking en funció del seu rendiment global en els àmbits de la docència, la recerca i la innovació i el desenvolupament. De manera desglossada, la UIB ocupa la cinquena posició del rànquing en els àmbits de docència i de recerca, i la dotzena posició en innovació i desenvolupament tecnològic. Respecte del rànquing de l'any anterior, la UIB ha millorat una posició en l'àmbit de recerca i dues en l'àmbit d'innovació i desenvolupament tecnològic.

A més, l'U-Ranking també destaca que les Illes Balears són una de les comunitats autònomes amb una productivitat més gran del sistema universitari espanyol. Concretament, les Illes Balears són la cinquena comunitat autònoma amb un rendiment més gran del sistema universitari, amb un índex de rendiment situat un 8 % per sobre de la mitjana estatal.

Aquestes dades confirmen que la UIB ha aconseguit mantenir els bons resultats assolits els darrers anys, gràcies a l'esforç de la comunitat universitària i malgrat les dificultats econòmiques derivades de l'impacte de la crisi econòmica i de les mancances de finançament del sistema universitari de les Illes Balears.

6. EVOLUCIÓ DEL PRESSUPOST ENTRE 2008-09 I 2014-15

Pel que fa al pressupost de la UIB, vegeu els quadres 9, 10 i 11. El 2016 s'aprovà un pressupost de 93.519.926,82 euros, és a dir, ha augmentat un 39,26 % respecte al de 2004, i un 5,48 % respecte de l'any 2015. Aquest increment s'observa en els darrers anys, recuperant aquest any 2016 el nivell pressupostari de 2009.

QUADRE 9. EVOLUCIÓ DEL PRESSUPOST DE LA UIB (2004-2016)

	Total	2004 base 100	2009 base 100	Millora anual
1. Pressupost 2004	67.153.264,53	100,00	-	-
2. Pressupost 2005	71.138.995,34	105,94	-	105,94
3. Pressupost 2006	74.869.723,35	111,49	-	105,24

	Total	2004 base 100	2009 base 100	Millora anual
4. Pressupost 2007	79.550.465,55	118,46	-	106,25
5. Pressupost 2008	85.831.383,55	127,81	-	107,90
6. Pressupost 2009	92.451.336,38	137,67	100,00%	107,71
7. Pressupost 2010	95.319.345,11	141,94	103,10%	103,10
8. Pressupost 2011	102.979.116,20	153,35	111,39%	108,04
9. Pressupost 2012	88.221.578,30	131,37	95,42%	85,67
10. Pressupost 2013	85.314.653,79	127,04	92,28%	96,70
11. Pressupost 2014	86.437.808,77	128,72	93,50%	101,32
12. Pressupost 2015	88.659.563,95	132,03	95,90%	102,57
13. Pressupost 2016	93.519.926,82	139,26	101,16%	105,48

Font: Memòries dels pressuposts de 2004-2016 de la UIB.
Elaboració pròpia: equip UIB.

Si el volum del pressupost ha recuperat el nivell de 2009, la transferència nominativa encara se situa per sota de la del curs 2008-09. En qualsevol cas, s'observa un increment del 15,85 % des del curs 2012-13, recuperant en els darrers exercicis pressupostaris els nivells mínims per mantenir els nivells de qualitat.

QUADRE 10. TRANSFERÈNCIA NOMINATIVA (MILIONS D'EUROS)

Curs acadèmic	2008-09	2012-13	2016-17
Transferència nominativa (milions d'euros)	61,14	51,10	59,20
% variacions 2009-2013 i 2009-2016	-	83,58 %	96,83 %
% variacions 2013-2016	-	-	115,85 %

Font: Indicadors pressupost UIB.
Elaboració pròpia: equip UIB.

Aquestes interpretacions encara es poden precisar més si es presta atenció a la transferència nominativa per alumne. En aquest cas, el pressupost encara es troba a una distància apreciable de l'aconseguida el 2008-09, però es recupera a gran velocitat, ja que s'ha incrementat un 15,99 % des de 2012-13.

QUADRE 11. TRANSFERÈNCIA NOMINATIVA PER ESTUDIANT (EUROS)

Curs acadèmic	2008-09	2012-13	2016-17
Transferència nominativa per estudiant	4.962	3.764	4.366
% variacions 2009-2013 i 2009-2016	-	75,86 %	87,99 %
% variacions 2013-2016	-	-	115,99 %

Font: Indicadors pressupost UIB.
Elaboració pròpia.

7. UNED, UOC i Centre Universitari Alberta Giménez

A les Illes Balears, a més de la Universitat de les Illes Balears, són diverses les universitats que donen servei als ciutadans de les Illes. Tot i això, cal assenyalar que en el model presencial, per nombre i per quantitat d'estudis que ofereix, és la UIB la universitat predominant, mentre que el CESAG-Comillas, universitat privada, hereva de l'antiga Escola Normal de Mestres de Balears, ofereix diferents graus. Per altra banda, hi ha l'oferta d'universitats a distància, la UNED i la UOC. Cal recordar que són moltes les universitats que han implantat un itinerari dels estudis a distància, però són únicament aquestes dues universitats les que donen la possibilitat de cursar tots els estudis des de les Illes, sense la necessitat de desplaçar-se per realitzar els exàmens.

D'una manera més detallada, la universitat CESAG-Comillas ofereix cinc graus i dos dobles graus. D'aquests graus, sols dos també estan ofertats per la UIB. Aquests són el Grau en Educació Infantil i el Grau en Educació Primària. La resta dels graus ofertats sols es poden cursar de forma presencial a CESAG-Comillas. Enguany han començat els estudis d'Activitat Física i Esport, i es continua amb el Grau de Periodisme, Grau de Comunicació Audiovisual i Grau de Publicitat i Relacions Públiques. A més, s'imparteixen el doble Grau d'Educació Infantil i Educació Primària, així com el doble Grau en Periodisme i Comunicació Audiovisual. S'ha de tenir present que actualment encara conviuen els graus de la UIB (ja en els darrers anys o en extinció) amb els graus de Comillas. A més, aquesta universitat ofereix els estudis propis de Postgrau d'Especialista en Direcció de Comunicació i Medis Digitals a l'Empresa Turística (en modalitat semipresencial), Expert Universitari en Direcció de Centres Escolars Concertats i Especialista en Evangelització Social Media.

Per una altra banda, la UNED-Illes Balears, que a més d'una seu a Palma compta amb subseus a Eivissa i Menorca, ofereix un total de 27 graus. D'aquests graus, a l'àmbit de les enginyeries i arquitectura, dels quals s'ofereixen sis graus, dos no es fan a la UIB. Els sis graus són: el Grau en Enginyeria Mecànica, Grau en Enginyeria Informàtica, Grau en Enginyeria en Tecnologies Industrials, Grau en Enginyeria en Tecnologies de la Informació, Grau en Enginyeria Elèctrica i Grau en Enginyeria en Electrònica Industrial i Automàtica. A la modalitat de ciències, dels tres estudis ofertats, els estudis de Grau en Ciències Ambientals a la UIB no s'ofereix. Als estudis sanitaris, sols s'ofereix Psicologia, que també s'ofereix a la UIB. Als estudis d'arts i humanitats, ofereixen els estudis en extinció de Geografia i Història, a més de tres estudis més que també s'ofereixen a la UIB. Finalment, en la branca sociojurídica dels deu estudis ofertats, el Grau en Ciències Jurídiques de les Administracions Públiques, el Grau en Ciència Política i de l'Administració, el Grau en Sociologia i el Grau en Antropologia Social i Cultural no s'ofereixen a la UIB. A la UNED, a més dels estudis reglats, s'ofereixen una gran quantitat d'estudis no reglats. Aquests suposen un 67,2 % dels estudis totals de la UNED, mentre que els estudis de grau engloben el 32,8 % restant.

En total la UNED tingué, al curs 2015-16 (darrer any del qual es tenen dades), un total de 14.927 alumnes matriculats, dels quals 4.896 eren estudiants de grau, i d'aquests 3.996 de Mallorca, 324 de Menorca i 576 d'Eivissa i Formentera. Són Psicologia, amb un 19 % dels alumnes, i Dret, amb un 14 % dels alumnes, els estudis més demandats. Els estudis de màster de la UNED tenen matriculats 168 alumnes, que representen un 1,12 % dels alumnes de la UNED. En l'alumnat de la UNED, en distribució per sexe, el 55,6 % són dones, essent la distribució per Illes molt similar, on a Mallorca

hi trobam un 55,1 %, a Menorca un 57,6 % i a Eivissa i Formentera un 58,5 %. Es manté la tendència de creixement de matrícula de més dones que homes que, en els darrers anys, s'observa a la Universitat Pública a Distància de les Illes Balears. Per tipus d'estudis, en els de caràcter social i jurídic de tipus educatiu les dones predominen, amb uns percentatges d'entre 80-90 %, a ADE amb un 51 % i a Dret amb un 47 %. A humanitats tenim diferents contrastos: a Història de l'Art un 66 % són dones i a Geografia i Història ho són un 30 %. I, per altra banda, a Antropologia Social i Cultural un 62 % són dones, mentre que a Filosofia representen un 31 %. En els estudis de Ciències, Enginyeria i Informàtica les dones només es troben a l'interval entre el 6 % i el 42 %. En l'àrea de sanitat, en els estudis de Psicologia, un 77 % són dones.

L'edat mitjana dels estudiants de la UNED a les Illes Balears és de 37,3 anys. L'edat mitjana dels alumnes de grau és de 37,6 anys. En general, els estudiants d'art i humanitats i de ciències jurídiques i socials tenen una edat mitjana superior, superant en alguns casos els 40 anys; mentre que els estudiants d'econòmiques, enginyeries i informàtica tenen una edat mitjana inferior. La distribució d'edats dels estudiants de grau en el conjunt del centre és amb un 11,3 % menors de 25 anys, un 36,7 % amb una edat entre els 26 anys i els 35, un 31,8 % entre els 36 anys i els 45 i un 20,2 % majors de 45 anys. El col·lectiu d'estudiants menors de 25 anys que arriba al centre representa l'11,3 % del total. Aquesta dada rellevant s'uneix al fet que el 4 % de l'alumnat és menor de 20 anys. Aquest curs ha disminuït lleugerament la presència de joves, incrementant-se significativament el percentatge de persones amb una edat compresa entre els 25 anys i els 35, sent el grup més nombrós. Cada vegada més persones menors de 35 anys s'animen a estudiar a la UNED atrets per la metodologia i la flexibilitat que la UNED ofereix, possibilitant la conciliació de la vida acadèmica, laboral i familiar. Aquest aspecte també es nota en la quantitat de dones matriculades.

La presència de persones discapacitades al centre és del 4,4 %, representant un creixement generalitzat a la UNED respecte a tot l'Estat. L'atenció d'aquest col·lectiu és prioritària. Cal no oblidar que més de la meitat dels discapacitats universitaris de l'àmbit estatal estudien a la UNED.

L'altra universitat a distància és la UOC. Fortament arrelada a les Illes Balears, igual que la UNED, ofereix estudis de grau, màster, postgraus i estudis propis, a més d'oferir estudis LRU. Amb un total de 2.313 alumnes de les Illes Balears matriculats a la UOC, els estudis de grau representen el 64 %, els estudis de màster oficial el 19,5 % i la resta d'estudis oferts el 16,6 % restant. Es pot veure la importància dels estudis de grau i màster oficial a aquesta universitat, tret de la diferència en percentatge als graus i als màsters de la UNED.

La UOC ofereix un total de 21 graus. D'aquests graus, en l'àmbit de les enginyeries i arquitectura, dels quatre graus que s'oferixen tres no es fan a la UIB; Grau en Disseny i Creació Digital, Grau en Multimèdia i Grau en Tecnologies de la Telecomunicació. A la modalitat de ciències no s'ofereix cap estudi en aquesta universitat. Als estudis sanitaris, sols s'ofereix Psicologia, que també s'ofereix a la UIB. En els estudis d'arts i humanitats, s'ofereix el Grau de Traducció i Interpretació i Llengües Aplicables, a més dels graus en Història, Geografia i Art, que també s'oferixen a la UIB. Finalment, en la branca sociojurídica, dels tretze estudis oferts, el Grau en Humanitats, Grau en Informació i Documentació, Grau en Comunicació, Grau en Màrqueting i Investigació de Mercats, Grau en Criminologia, Grau en Ciències Socials, Grau en Gestió i Administració Pública no s'oferixen a

la UIB. Són Psicologia amb un 15,3 % dels alumnes i Dret amb un 11,5 % dels alumnes els estudis de grau més demandats, igual com passa a la UNED, seguit del 9,85 % dels estudiants de grau en Enginyeria Informàtica, que també s'ofereix a la UIB, com els dos estudis anteriors.

Referent als estudis de màster de la UOC, té matriculats 453 alumnes, representant un 19,5 % dels alumnes d'aquesta universitat, repartits en 36 estudis diferents, essent el Màster Universitari en Dificultats d'Aprenentatge i Trastorns de la Llengua amb el 15,2 % dels matriculats i el Màster en Advocacia amb un 11,5 % els més demandats. A l'alumnat de la UOC, en distribució per sexe, el 52,6 % són dones. Com es pot suposar a quasi tots els estudis, la quantitat de dones és superior a la d'homes. L'excepció està en els estudis d'Enginyeria, on la quantitat d'homes supera en més de 80 punts percentuals la de dones, així com en els estudis de Dret, on els homes superen les dones en 19 punts percentuals. A l'altre extrem, en els estudis de Psicologia les dones superen els homes en més de 50 punts percentuals, així com en els graus d'Educació Social o Informació i Documentació en percentatges similars. Així, es constata la marca de gènere que tenen els estudis tecnològics cap als homes, i els humanístics i socials cap a les dones. L'edat mitjana dels estudiants de la UOC a les Illes Balears és de 36,2 anys. La distribució d'edats dels estudiants en el conjunt del centre la formen un 17,8 % menors de 25 anys, un 39,5 % amb una edat entre els 26 i 35 anys, un 24,2 % entre els 36 i els 45 anys i un 14,3 % majors de 45 anys. El col·lectiu d'estudiants menors de 25 anys que arriba al centre, com s'ha dit, és de l'11,3 % del total, mentre que els menors de 20 anys representen un 2,6 %.

De les dades que aquí s'exposen es pot extreure que els ciutadans de les Illes Balears poden triar una gran quantitat de graus universitaris i estudis de màsters oficials diferents. Les diferents universitats, si bé és cert que se solapen en alguns estudis (recordau que Psicologia i Dret són els estudis més sol·licitats en les universitats a distància), es complementen en grans quantitats de graus. Un altre aspecte per assenyalar és que les universitats a distància, seguint els preceptes de Delors (1996) són potenciadores de l'educació al llarg de tota la vida, veient-se com la gran majoria dels seus estudiants tenen franges d'edat superiors a la dels alumnes de la UIB; això ens pot fer pensar que són alumnes que han retornat als estudis universitaris i que comparteixen la vida acadèmica amb la laboral i/o la familiar. Aquest aspecte es veu reafirmat amb la gran quantitat de dones que estudien aquestes modalitats, en què les dinàmiques i els procediments didàctics ajuden a una vertadera conciliació acadèmica i familiar que, com sabem, recauen en franges d'edat més avançades a les dones.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Delors, J. (1996.). «Los cuatro pilares de la educación». Dins Delors, J. (Ed.), *La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión internacional sobre la educación para el siglo XXI* (pp. 91-103). Madrid: Santillana/UNESCO.

MECD (2016). *Datos y Cifras del Sistema Universitario Español. Curso 2015/2016*. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

UIB (2017). *Memòria del Pressupost 2017*. Palma: UIB.